

Nr 33.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i vattenlagen.

Tredje lagutskottet har behandlat de inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 232 i första kammaren av herrar *Björnberg* och *Lundqvist* samt nr 306 i andra kammaren av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Eliasson*.

I motionerna, vilka är likalydande, hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag snarast möjligt om ändring och komplettering av vattenlagen i sådan riktning att

a) vid reglering av vattendrag genom dammar eller andra anordningar dessa icke placeras i eller intill själva forshuvudet utan i lugnt vatten uppströms fallet eller forsarna och att i anslutning härtill lämpliga utskov ordnas för fiskens fria gång,

b) vid utarbetandet av hushållsplaner i samband med vattenreglering eller vattenavledning resp. invallning dessa hushållsplaner prövas med hänsyn till vattenföringen inom hela det därav berörda nederbördsområdet, varvid särskild hänsyn bör tagas till att starka variationer med korta tidsintervaller undvikas,

c) vid dikning, torrläggning av mark och vattenavledning dessa bedömas icke enbart till nyttan och skadan utan även med hänsyn till relationen mellan nederbördsområdets storlek och där inom befintliga sjöar, som kunna verka utjämnande på vattenföringen,

d) vid prövning av mål rörande avledandet av kloakvatten och industriellt avloppsvatten undersökning verkställes, huruvida och i vilken utsträckning klassificering av det förorenade vattnet kan äga rum och det svårast förorenade bliva föremål för särskild behandling,

e) vattendomstolarnas förprövningsrätt utvidgas i anslutning till ovanstående förslag till bestämmelser och domstolarna kompletteras i fråga om tekniska ledamöter så att nödig sakkunskap står till förfogande för målens handläggning,

f) vattenöverdomstolen utvidgas med tekniska ledamöter, så att sakägare vid överklaganden tillförsäkras möjligheter att få sina ärenden prövade ur teknisk synpunkt även i högre instans.»

Beträffande de skäl som anförts till stöd för motionsyrkandena får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande av vattenöverdomstolen, kammarkollegiet, vat-

tenfallsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen och vattenvårdskommittén. Vidare har på begäran av utskottet yttranden över motionerna avgivits av Svenska vattenkraftföreningen och Svenska naturskyddsföreningen.

Placering och utförande av byggnad i vatten med hänsyn till fisket.

(Punkten a i motionärernas hemställan.)

Gällande bestämmelser.

Bestämmelser om byggande i vatten är givna i 2 kap. vattenlagen. I dess 2 § meddelas det grundläggande stadgandet, att byggnad i vatten skall göras så, att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. 8 § innehåller närmare föreskrifter om vad som vid byggande i vatten skall iakttagas till skydd för fisket. Vill någon i vatten, där fisken har sin gång, göra damm eller annan byggnad, är han sålunda pliktig att utan ersättning vidtaga och för framtiden underhålla nödiga anordningar för fiskens framkomst eller eljest för fiskets bestånd samt tillsläppa för ändamålet nödigt vatten så ock, att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter i övrigt, vilka till följd av byggnaden må erfordras till skydd för fisket. Befrielse från nämnda skyldighet kan medgivnas, om nyttan av ifrågasatt anordning icke skäligen kan anses motsvara den förlust och kostnad, som därigenom skulle tillskyndas byggnadens ägare. Genom lag den 2 april 1954 har bland annat till sistnämnda § lagts ett andra stycke av innehåll att, om vidtagna anordningar eller meddelade föreskrifter till skydd för fisket finnes vara mindre tjänliga, vattendomstolen äger på ansökan av myndighet, som Konungen bestämmer, eller av byggnadens ägare meddela sådana bestämmelser, som utan att förnärma tredje mans rätt må påkallas av anmärkta förhållanden. Därvid skall dock iakttagas att, i den mån fråga ej är om sådan höjning av årlig avgift, som motsvaras av ändring i penningvärdet, byggnadens ägare ej må åläggas förpliktelser, medförande väsentlig kostnad eller olägenhet utöver vad förut blivit honom ålagt. I 2 kap. 20 § 1 mom. vattenlagen stadgas, att arbete för uppförande eller förändrande av damm i älv, ström, å eller större bäck ej må påbörjas förrän efter ansökan vattendomstolen meddelat beslut, huru och under vilka villkor arbetet må göras. Detsamma gäller om genom annat byggande i sådana vattendrag märkbar inverkan kan ske på vattenståndet eller vattnets lopp, såframt det ej är uppenbart, att vare sig allmän eller enskild rätt förnärmas genom byggnaden.

Motionerna.

Såsom motivering till sitt förslag i ifrågavarande punkt har motionärerna anfört, att hittills vidtagna anordningar för underlättande av fiskens framkomst vid regleringsdammar i samband med kraftverk, nämligen lax trappor eller utskov vid själva fallhuvudet, visat sig ineffektiva, enär fis-

ken är alltför vanebunden för att använda sig av laxtrapporna och endast i undantagsfall förmår att forcera den starka motströmmen i utskovet. Helt annorlunda skulle det enligt motionärernas mening ställa sig med ett utskov i lugnvatten, där man kunde inskränka sig till en obetydlig klackanordning för att erhålla nödig kontroll över vattenfördelningen mellan kraftkanalen och vattendragets fria ådra.

Yttrandena.

Samtliga remissinstanser utom lantbruksstyrelsen och vattenvårdskommittén, som icke funnit anledning att yttra sig i denna del, har avstyrkt motionärernas förslag.

Då förhållandena beträffande de strömfall som skall utbyggas kan vara mycket växlande, synes det sålunda *vattenöverdomstolen* uteslutet att i vattenlagen intages en bestämmelse av det i motionerna föreslagna innehållet. *Vattenöverdomstolen* anser, att det intresse motionärerna åsyftar att tillgodose i tillräcklig mån blivit skyddat genom det sätt på vilket ovanberörda lagbestämmelser tillämpats och framhåller därjämte, att motionärernas uppfattning rörande värdet av hittills anordnade fiskvägar synes vara alltför pessimistisk.

Kammarkollegiet, som också är av den uppfattningen att den av motionärerna önskade effekten kan uppnås med tillämpning av gällande lagbestämmelser, yttrar härom:

Om en ändrad placering av en damm kan medföra väsentliga fördelar för något allmänt intresse utan någon väsentlig konstnadsökning för företaget, är en sådan placering möjlig att genomdriva enligt gällande lagbestämmelser. Sålunda blev t. ex. kraftverksdammerna vid Nämforsen i Ångermanälven flyttad uppströms i förhållande till vad som ursprungligen planerats för att rädda de bekanta hållristningarna på hållarna i forsen. I ett för närvarande pågående vattenmål om regleringsdamm för sjön Immeln i Kristianstads län har från det allmännas sida yrkats, att dammen skall förläggas närmare sjön än sökanden föreslagit, för att de i avloppsån befintliga laxöringslekplatserna icke skall indämmas och förstöras. Även om vattenlagen sålunda erbjuder möjlighet att i för fisket gynnsam riktning påverka dammarnas placering, kan denna möjlighet dock icke i praktiken tillmätas större betydelse. Reglerings- och kraftverksdammarnas utformning och placering avgöres i första hand efter byggnadstekniska och ekonomiska principer, och vattendomstolarna har ej så stora möjligheter att, särskilt när det gäller större företag, påverka de av sökandena upprättade förslagen utan får i regel nöja sig med att tillse att allmänna och enskilda motstående intressen icke eftersättes, så vitt detta är möjligt utan större omläggningar av sökandens förslag.

För fiskvandringen torde frågan om dammplaceringen och fiskväg genom bottenlucka icke ha så stor betydelse, som motionärerna förutsätter. Det synes visserligen förhålla sig så, att åtskilliga laxtrappor och ålyngelredare vid äldre dammar på grund av mindre lyckade konstruktioner fungerar rätt dåligt. Under senare tid konstruerade synes däremot i allmänhet vara tillfredsställande fiskvägar. I stället för fiskvägar använder man sig numera även av insamling och transport av vandringsfisk, särskilt av ålyngel. I de fall, där fiskvägarna är otillfredsställande eller saknas, ankom-

mer det i första hand på företrädarna för berörda fiskeriintressen och fiskerimyndigheterna att tillse att tillfredsställande anordningar inrättas. För fiskens framkomst bör det följaktligen kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt utan de av motionärerna förordade åtgärderna. Dessa åtgärder har också sina olägenheter. Den minskade vattenmängden i fallet kan sålunda hindra fiskens framkomst till dammen. Vattentrycket i utskovsluckan kan vidare vara så stort, att luckan ej kan forceras. Vid större, modernare anläggningar, som konstrueras så att vattnet avledes från älven på sträckor upp till 10 kilometer, kan åtgärden över huvud ej komma till användning.

Slutligen må framhållas, att fiskvägarna förlorar sin betydelse, när ovanför dammen liggande lekplatser förstöres. Tyvärr kommer så gott som varje kraftverksbygge i en laxförande älv att leda till förstörelse av lekplatser så väl ovan kraftverket genom indämning som nedan genom älvfårans torrläggning till den punkt, där kraftverkets avloppstunnel eller kanal åter mynnar ut i älven. När en älv blivit fullt utbyggd, är den i regel utan betydelse för laxreproduktionen och laxfisket. För att säkerställa laxtillgången måste sannolikt sådana åtgärder vidtagas som att vissa vattendrag reserveras för laxreproduktionen och följaktligen ej får utbyggas.

Vattenfallsstyrelsen anför, att motionärernas förslag skulle medföra att vid vattenkraftutbyggnader högst betydande avsteg får göras från vad som ur teknisk-ekonomiska synpunkter är rationellt och att någon säkerhet icke finnes för att förbättringar i fråga om fiskets betingelser därigenom vinnes. Styrelsen understryker i vad gäller laxfisket, att det i regel icke är hindren för laxens vandring i vattendragen, som utgör det stora problemet, utan fastmer möjligheterna att bibehålla de naturliga lekplatserna och uppväxtområdena, i vilket hänseende motionärernas förslag icke innebär någon lösning.

Fiskeristyrelsen åberopar till stöd för sitt avstyrkande ett av styrelsen från statens fiskeriingenjör infordrat yttrande, vari anföres bland annat följande:

Motionärerna synes ha tänkt sig att genom uppflyttning av dammanläggning ovanför forsacken vinna en grund lugnvattenbassäng mellan dammen och forsacken. Dammbyggnaden skulle då komma att befinna sig mellan två lugnvatten, det ena med vattenytan uppdämd av dammen och det andra med en vattenyta på en lägre nivå. Vattennivån i lugnvattnet nedanför en enligt motionärerna uppflyttad damm kommer att bestämmas dels av bottenförhållandena i forsacken och dels av vattenframrinningen på så sätt, att vattenytan vid en mycket låg vattenframrinning kommer att ligga i nivå med botten i den djupaste fåran i forsacken. Vid högre vattenframrinning kommer vattenytan att inställa sig just så mycket högre, att det framrinnande vattnet kan avbördas över forsacken. Genom att vatten förutsättes komma att avledas till kraftstationen, skulle nämnda vattenyta komma att ligga lägre än den gjort tidigare vid samma årtid.

Av ovanstående torde framgå, att med den i motionen föreslagna uppflyttningen skulle erhållas en dammsjö ovanför dammbyggnaden och en mindre, grund dammbassäng ovanför forsacken. Enär vid dammbyggnadens förläggning till själva forsacken den mindre dammbassängens vattenyta skulle ersättas av en motsvarande, större del av dammsjöns vattenyta, synes ur skönhetssynpunkt intet vara att vinna med uppflyttningen, som däremot skulle kunna medföra stora olägenheter i vattendrag med stor flottning.

I fråga om laxtrappor synes motinärerna ha förbisett, att den fallhöjd som genom dämningen skapas just vid dammanläggningen och som skall övervinnas av laxen blir densamma antingen dammen förlägges i eller ovanför forsacken. Uppflyttningen medför sålunda ingen förenkling av fiskvägsproblemet.

Den i motionen framförda åsikten, att det hittillsvarande systemet med laxtrappor visat sig ineffektivt, bestyrkes ej av resultaten av den kontinuerliga kontroll av landets viktigare laxtrappor, som numera anordnats, främst med hjälp av elektriskt manövrerade, automatiska laxräknare. Säkrast är kontrollen av laxtrapporna vid Forshaga kraftverk i Klarälven genom att all lax, som passerat dessa trappor, fångas, bl. a. för transport, vid det längre uppströms belägna Dejefors kraftverk. Laxfisket vid Dejefors synes ej ha nedgått efter Forshagadammsens tillkomst.

Det bör slutligen tilläggas, att det framtida behovet av laxtrappor i Sverige kommer att minska i samma mån som vattendragen blir avtrappade genom dammbyggnader och betingelserna för laxens naturliga lek och uppväxt i vattendragen därigenom minskas eller försvinner. Försöken att bibehålla älvmyningarnas och havets laxstammar torde i stället böra på sätt som nu sker inriktas på fångst av avelslax, avel och uppfödning av utvandringsfärdiga laxungar.

Inverkan på vattenföringen av vattenreglering, vattenavledning och dikning m. m.

(Punkterna b och c i motionärernas hemställan.)

Gällande bestämmelser.

Vill ägare av strömfall utan att påfordra förpliktande för annan att deltaga i kostnaden reglera vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag för åstadkommande av bättre hushållning med vatten eller eljest för beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraften i honom tillhörigt fall skall enligt 3 kap. 26 § första stycket vattenlagen bestämmelserna i 2 kap. samma lag om byggande i vatten äga tillämpning beträffande företaget. Ovan återgivna stadgande i 20 § 1 mom. sistnämnda kapitel om skyldighet att inhämta vattendomstolens besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras, gäller sålunda även i nu ifrågavarande hänseende. För vattenreglering med tvångsdelaktighet gäller, i den mån särskilda bestämmelser icke meddelats i 3 kap. vattenlagen, reglerna i 2 och 7 kap. samma lag. I 3 kap. 11 § föreskrives, att den som vill verkställa sådan vattenreglering skall göra ansökan därom hos vattendomstolen, vilken har att meddela beslut om tillåtligheten av företaget samt om sättet och villkoren för verkställandet av vattenregleringen. Där det med hänsyn till omfattningen av erforderlig utredning eller eljest finnes lämpligt, äger dock vattenrättsdomaren eller vattendomstolen förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning. I enlighet med stadganden i 10 kap. vattenlagen handlägges sådan förrättning av synemän, som har att bestämma och i utlåtande ange bland annat huru beträffande hushållningen med och fram-

släppande av vattnet bör förfaras vid dammbyggnad, som må erfordras för företaget, så ock eljest vad för vattenhöjdens reglering och förekommande av skada genom översvämning eller annorledes bör iakttagas. Utlåtandet skall underställas vattendomstolens prövning. Är det fråga om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan skall saken jämlikt 4 kap. 13 § vattenlagen av vattendomstolen hänskjutas till prövning av Konungen, som bland annat äger föreskriva särskilda villkor för företagets utförande. Detsamma gäller beträffande annan vattenreglering, som med hänsyn till vattnets avrinning är av synnerlig omfattning, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning. I 2 kap. vattenlagen givna bestämmelser om vattenhushållning vid byggande i vatten är tillämpliga även på vattenreglering. Sålunda gäller enligt 32 § att vid avtappning ej må på en gång framsläppas så mycket vatten, att allmän eller enskild rätt sättes i fara. Skulle det visa sig, att genom hushållning med vatten i överensstämmelse med av vattendomstolen meddelade föreskrifter vållas skada eller intrång, som vattendomstolen icke förutsett, eller saknas bestämmelser om vattenhushållningen eller är sådana ofullständiga kan enligt 24 resp. 31 §§ ändring eller komplettering av bestämmelserna vidtagas. — I kungl. kungörelse den 24 april 1953 har meddelats vissa föreskrifter om vad som skall iakttagas vid förberedandet av ansökan om vattendomstolens tillstånd till vattenuppdämning eller annan på vattenförhållandena inverkan åtgärd för kraftverk eller vattenreglering eller annat företag i vatten, då det är fråga om företag av större omfattning eller som på ett kännbart sätt berör ett förhållandevis stort antal sakägare eller eljest i mycket väsentlig grad ingriper i bygdens förhållanden. Innan närmare undersökningar för utrönande av företagets verkningar äger rum i vattenområdet eller på angränsande mark skall företagaren underrätta länsstyrelsen i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas, samt kammarkollegiet. Företagaren har sedermera att efter hand på begäran och när eljest anledning förekommer tillhandagå länsstyrelsen och kammarkollegiet med alla de upplysningar som erfordras för bedömning av företagets huvudsakliga verkningar. Så snart de tekniska förutsättningarna för det planerade företaget blivit i huvudsak klarlagda skall kommunala organ samt myndigheter och sammanslutningar i övrigt, vilka har till uppgift att bevaka av företaget berörda allmänna intressen, beredas tillfälle att framföra önskemål och eljest överlägga med företagaren rörande företagets huvudsakliga planläggning samt frågan om vilka åtgärder till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet för mera betydande allmänna intressen som bör vidtagas. Såvitt möjligt hör genom företagarens försorg upplysning inhämtas om vilka övriga större företag, som förberedes eller eljest kan antagas komma i fråga för utförande i vattendraget med tillhörande vattensamlingsområden, och samråd äga rum med företrädarna för de till vattendraget knutna viktigare intressena i syfte att främja en ur allmän synpunkt ändamålsenlig planering av olika åtgärder för utnyttjande

av vattendraget. Kungörelsen har i enlighet med övergångsbestämmelserna erhållit full tillämpning först den 1 juli 1954.

Reglerna om torrläggning av mark genom dikning, vattenavledning eller invallning återfinnes i 7 kap. vattenlagen. I fråga om dikning gäller, att envar får upptaga dike på sin mark och har rätt att antingen fortsätta dikningen över annans mark om så erfordras för vattnets avlopp eller leda vattnet till annans dike (1 och 2 §§). Vållar dikningen olägenhet för nedanför liggande mark, dit vattnet ledes, och kan denna avhjälpas genom fortsatt dikning eller genom utvidgning av redan befintligt dike, är den dikande skyldig att vidtaga sådan åtgärd (3 §). Dike skall till läge och sträckning samt till djup och beskaffenhet i övrigt göras så, att ändamålet med dikningen må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan (4 §). Är dike, som någon vill upptaga, till båtnad jämväl för annans mark, är denne skyldig att taga del i dikningen (20 §). Annan än sökanden är dock icke pliktig att vidkännas större bidrag till kostnaden än som svarar mot den båtnad hans mark beredes (27 §). Med vattenavledning förstås sänkning eller uttappning av sjö eller annan vattensamling, fördjupande, utvidgning eller rätning av älv, å eller annat vattendrag eller annan avledning av vatten därifrån i syfte att torrlägga mark (37 §). Vad som stadgats rörande dikning är i huvudsak tillämpligt även beträffande vattenavledning, men därutöver gäller för vattenavledning dels åtskilliga stadganden i 2 kap. vattenlagen dels och särskilda bestämmelser i 7 kap. samma lag. Om det för genomförande av vattenavledning kräves, att annan tillhörigt strömfall borttages eller dess fallhöjd minskas eller att till men för annans egendom vattenförhållandena i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eljest förändras är dylik åtgärd ej tillåten med mindre nyttan överstiger skadan, beräknad på visst angivet sätt (7 kap. 38 §). Kan dikning av vattendränkt mark medföra märkbar inverkan på vattenförhållandena i vattendrag, sjö eller annan vattensamling, skall på företaget tillämpas de för vattenavledning gällande reglerna (7 kap. 35 §). Samma är förhållandet med invallning, varmed menas att någon för sin marks torrläggning vid eller i vattendrag, sjö eller annan vattensamling eller havet anlägger vall eller annan byggnad till skydd mot vattnet (7 kap. 49 §). För att upptaga dike på egen mark erfordras ingen föregående prövning av företaget. Vill någon däremot upptaga dike på annans mark eller leda vatten till annans dike eller skall två eller flera med skilda andelar taga del i dikningen, då skall, där ej överenskommelse träffas, innan arbetet påbörjas inhämtas besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras (7 kap. 36 §). För utförande av vattenavledning eller invallning fordras motsvarande förprövning, om sannolika skäl föreligger, att allmän eller enskild rätt därigenom förnärmas (7 kap. 45 och 55 §§). Ansökan om dikning, vattenavledning eller invallning skall i berörda fall ingivas till Konungens befallningshavande, som förordnar sakkunnig person att hålla synförrättning enligt 10 kap. vattenlagen. Vid sådan skall vattendrag, sjö eller annan vattensamling med av- och tilllopp, som beröres av företaget, och den mark, varå företaget kan inverka, om

och i den mån sådant finnes nödigt, avvägas, uppmätas, antecknas och beskrivas (10 kap. 37 §). I fråga om företaget skall synemännen bestämma och i utlåtande ange bland annat varest och huru dike, avloppsledning eller annan anläggning, som prövas nödig, tjänligast skall göras med hänsyn till vattenmängd, fallförhållanden, jordens sättning och andra omständigheter (10 kap. 62 och 67 §§). Avser vattenavlednings- eller invallningsföretag sjö eller vattendrag, där kungsådra, allmän farled eller allmän flottled finnes, skall utlåtande rörande företaget underställas vattendomstolens prövning, och vad som stadgats om Konungens prövningsrätt i fråga om vattenreglering äger motsvarande tillämpning beträffande vattenavledning och invallning (7 kap. 45, 46 och 55 §§).

Motionerna.

Såsom grund för sitt yrkande om ändring eller komplettering av vattenlagen i fråga om bestämmelserna rörande vattenreglering framhåller motionärerna, att varje flodsystem bör behandlas som en enhet och domstolarna beredas möjlighet att pröva föreliggande ansökningar, stämningar, besvär och underställanden, som angår vattenregleringar eller vattenavledningar, såsom en integrerande del av hela det berörda flodsystemets reglering. Motionärerna anför vidare härom: Med nuvarande bestämmelser kan avtappning pågå vid ett regleringsställe samtidigt som svåra översvämningar härja längre ned inom samma flodsystem. Detta inträffade t. ex. för några år sedan i Emån, då tappning inför den väntade vårfloden pågick i regleringsdammarna inom åns nederbördsområde på det småländska höglandet, samtidigt som svåra översvämningar härjade de lågt belägna markerna inom Högsby och Fliseryds socknar. Enbart någon veckas förskjutning i tappningarna inom det övre nederbördsområdet hade vid det tillfället avsevärt minskat skadegörelsen inom det sistnämnda området.

Yttrandena.

Vattenöverdomstolen uttalar, att utformningen av lämpliga vattenhushållningsbestämmelser är av grundläggande betydelse och att därvid utredning om nederbördsområdets storlek m. m. är erforderlig, men framhåller, att sådan utredning regelmässigt torde föreligga i mål angående vattenreglering. Enligt vattenöverdomstolens uppfattning föreligger icke anledning att i förevarande frågor komplettera lagstiftningen.

Kammarkollegiet finner det icke påkallat att införa något särskilt stadgande i syfte att skärpa synemännens och vattendomstolarnas skyldighet att vid utarbetande och prövning av regleringsbestämmelser taga hänsyn till vattenföringen inom hela det berörda vattendraget samt anför i övrigt beträffande motionärernas yrkande i punkten b):

Med föreslagna åtgärder avser motionärerna bland annat att motverka sådana översvämningsskatastrofer som den, vilken år 1951 inträffade vid Emåns nedre del och som enligt motionärerna skulle ha mildrats, om tömningen av magasinen i Emåns övre lopp uppskjutits någon vecka. Beträf-

fande denna översvämning vill kollegiet anmärka, att högvattnet i Emån våren i fråga var exceptionellt högt och att tappningarna torde ha företagits enligt gällande regleringsbestämmelser för att förhindra katastrofala verkningar av högvattnet i Emådalen's övre del, vilka ändock till en viss grad inträffade. I dylika katastrofsituationer torde avvägningen endast gälla vilka skador, som skall mildras. Att helt undvika dem, är ej möjligt.

I övrigt vill kollegiet framhålla, att variationerna i vattenföringen i ett vattendrag minskas, i den mån långtidsregleringar genomföres, tills dess man nått fram till en utjämnad vattenföring. Målet för regleringarna sättes dock numera till att vattenföringen genom olika långtids- och korttidsregleringar så vitt möjligt är under kontroll, så att vattenframsläppningen, utöver den som erfordras för tillgodoseende av motstående allmänna och enskilda intressen, anpassas efter kraftproduktionens behov.

Då vattenframsläppningen anpassas efter kraftproduktionen, är den reglerade vattenföringen på det hela taget icke till gagn för fisket och naturskyddet. Så skulle däremot varit fallet, om regleringarna företagits i syfte att främja sistnämnda intressen. I stället förstöres genom regleringarna den naturliga rytmen i vattenföring och vattenstånd och särskilt sjöarnas fiskbestånd skadas genom vattenståndsvariationens ofta flerdubblade amplitud, vattenståndens snabbare variation och årstidsförskjutningen av höga och låga vattenstånd. I vattendragen kan korttidsregleringarna medföra avsevärda skador särskilt på fiskleken.

Vattenregleringarna är emellertid nödvändiga för kraftverkens fulla utnyttjande och representerar betydande ekonomiska värden för landet. Det torde vara otänkbart att utom i särskilda fall, vilka anges i 2 kap. 3 § andra stycket vattenlagen, anpassa regleringarna efter fisket och naturskyddet, i vidare mån än som kan vara ekonomiskt och praktiskt försvarligt i förhållande till kraftproduktionens behov.

Kollegiet anser däremot att vad motionärerna anfört i punkten c) borde kunna ge anledning till en förutsättningslös undersökning av vattenavledningarnas allmänna inverknings i olika hänseenden och yttrar vidare här-om, bland annat:

Erfarenheten får anses ha givit vid handen att tillämpningen av reglerna för dikning, avdikning och vattenavledning ibland lett till ganska ogynnsamma resultat. Gemensamt för dylika företag är att de medför en snabbare avrinning av vattnet. När tillräckliga, utjämnande reservoarer i form av sjöar saknas i vattendraget, kan en vattenavledning medföra ökade översvämningar utefter vattendragets nedre delar såväl efter snösmältningen på våren som vid inträffande större nederbörd under vegetationsperioden till olägenhet för lågt belägna marker därstädes. Detta kan förorsaka, att nyttan av tidigare utförda dikningsföretag väsentligt minskas. Om dessa förbättras för att motverka uppkomna olägenheter, kan detta i sin tur leda till nya översvämningar längre ned vid vattendraget. Företagen kan även medföra lägre vattenföringar under lågvattenperioder och en förlängning av dessa perioder, vilket kan medföra att vattendragets värde som recipient för avloppsvatten minskas med åtföljande risker för vattnets förskämning, varigenom det blir obrukbart för vattning av kreatur, tvätt o. s. v. Ej heller får dikningens återverknings på grundvattenförhållandena förbises. Grundvattenstånden kan sänkas med allehanda ogynnsamma verkningar.

Det kan ifrågasättas, om gällande lagstiftning om dikning medger ett tillräckligt beaktande av ovan berörda olägenheter. I varje fall har i prakti-

ken ett dylikt beaktande icke alltid skett. Det av motionärerna påpekade behovet av samordning och gemensam planläggning av diknings- och vattenavledningsföretag i ett vattendrag är påtagligt.

Kollegiet håller före, att tiden nu kan vara mogen att till övervägande upptaga frågan, om den av ålder bestående, praktiskt taget obegränsade rätten till dikning bör fortbestå även under nuvarande förhållanden. Dikningens och vattenavledningens återverkningar på olika allmänna intressen är emellertid icke klarlagda och i första hand synes erforderligt att problemen upptages till behandling i en allsidig, på vetenskapliga grunder fotad undersökning. En sådan undersökning blir enligt sakens natur ett omfattande och tidskrävande företag och resultaten kan ej anteciperas. Det förefaller därför icke möjligt att för närvarande företaga en utredning om lagstiftningsåtgärder i det av motionärerna under ifrågasvarande punkt upptagna ämnet.

Vattenfallsstyrelsen avstyrker motionerna under förmenande, att olägenheter av det slag motionärerna påtalat icke behöver befaras i fråga om utbyggnader och regleringar i styrelsens regi, enär styrelsen vid utarbetande av tappningsplaner brukar taga hänsyn till vattendraget i dess helhet och så långt sig göra låter söker klarlägga, huru förhållandena kommer att gestalta sig efter ytterligare utbyggnader och regleringar i vattendraget fram till slutstadiet.

Lantbruksstyrelsen förklarar sig intet ha att erinra mot bifall till de i motionerna föreslagna åtgärderna i vad avser punkterna b och c med följande motivering:

Det finns fall där de av motionärerna påtalade olägenheterna kommit till synes och anledningen till att dylika olägenheter uppstått kan sägas vara av två slag. För det första kan vissa fel ha förefunnits i de prognoser, som legat till grund för vattendomstolarnas avgöranden i fråga om uppdrämningsrättens omfattning och i fråga om de därav betingade avtappingsbestämmelserna. Härjämte kan de förändringar i klimatförhållandena, som inträtt under de senare årtiondena, ha föranlett förskjutningar i tidpunkterna för och hastigheten av snösmältningen m. m. och därför föranlett översvämningar på lägre liggande områden. I viss mån torde även de tid efter annan tillkommande dikningsföretag, varigenom vattenflödena hastigare ledes till vattensystemet i fråga, bidra till att vattenavbördningen vid flöden blivit större än som kunnat förutses. Det är nämligen vid handläggningen av dylika förrättningar i regel icke möjligt att beräkna varje särskilt dikningsföretags inflytande på avbördningen i huvudsystemet eller att uppskatta de skador, som drabbar nedanför liggande mark. Den samlade effekten av dylika små dikningsföretag kan dock otvivelaktigt i vissa fall bidra till skador på nedanför liggande mark — skador som stundom kan bli betydande. Ur ekonomisk synpunkt och med hänsyn till den begränsade personal, som står till buds, är det icke heller möjligt att företaga en undersökning av eller uppgöra en generalplan avseende alla vattenbyggnadsfrågor inom varje särskilt vattensystem. Att vissa olägenheter genom de nu påtalade förhållandena härigenom kan uppstå är emellertid med nuvarande ordning ofrånkomligt. Styrelsen har med hänsyn till vad nu anförts intet att erinra mot att en utredning rörande åtgärder till förebyggande av dylika skador kommer till stånd.

Svenska vattenkraftföreningen, som icke finner anledning att avgiva yttrande beträffande punkten c, anser att, då vattenlagen redan nu innehåller sådana bestämmelser om vattenhushållning att motionärernas önskemål i fråga om punkten b kan tillgodoses och vattendomstolen har möjlighet att meddela särskilda, mera detaljerade föreskrifter, någon lagändring i ifrågasvarande hänseende icke är erforderlig.

Svenska naturskyddsföreningen är däremot positivt inställd till motionärernas förslag i förevarande båda punkter. Föreningen uttalar till en början följande allmänna synpunkter:

Föreningen delar den uppfattningen, att vattenfrågorna bör bli föremål för en bättre samordning inom nederbördsområdena och underkastade en verklig planering ur hela bygdens synpunkt enligt de principer som gäller för region- och generalplaners upprättande. En sådan omläggning är emellertid mycket ingripande och det kan måhända vara ovisst om ett nytt organ för ändamålet skulle komma att ge ett bättre skydd mot olyckliga åtgärder än den nuvarande domstolsprövningen erbjuder. Det måste dock fastslås, att det i Sverige tillämpade systemet, enligt vilket det allmänna organ får finna sig i att successivt pröva olika företagares ansökningar utan att kunna nämnvärt påverka ordningsföljden eller företrädet mellan olika intressen, är föråldrat.

Även om en verklig planläggning av vad som ur alla synpunkter bör anses tillätligt och lämpligt för ett nederbördsområde icke från början ägt rum, är det av ett betydande intresse att — såsom motionärerna antyder — en gemensam förvaltning kommer till stånd för varje nederbördsområde eller lämplig del därav. I längden kan de olika intressenterna på många håll icke samsas utan en styrelse som har överblick av det hela och kan ge direktiv åt olika håll. Även en sådan mera begränsad samordning kräver avsevärda modifikationer i gällande bestämmelser och beslut. Självfallet är det också av stor betydelse, att intressenterna icke utsättes för godtycklig behandling.

I fråga om de särskilda yrkandena anför föreningen:

I princip läser det ankomma på vattendomstolen att beakta alla verkningar av hushållningsbestämmelserna, såväl uppströms som nedströms anläggningen. Att det möter stora svårigheter att, med den nuvarande successiva prövningen av olika företag, vinna verklig överblick är en annan sak. En vinning skulle vara, om domstolen hade möjlighet att i större utsträckning än nu beakta framtida behov för andra intressen än de som vid domstolsprövningen är aktuella och göra förbehåll för ändrade förhållanden.

Föreningen vill under yrkandet i punkt c intolka ett önskemål att torrlägningsföretag bör bedömas ur en vidare synvinkel än som hittills varit vanligt. Otivelaktigt finns här ett stort utrymme för modifikationer av gällande regler. En torrläggning kan exempelvis genom förändrad avrinning fördärva möjligheterna för ett samhälle att ordna sin vattenförsörjning eller badfrågan eller att använda ett vattendrag såsom recipient för avloppsvatten m. m. Den ekonomiska vinst som företaget ger kan vara helt underordnad jämförd med de olägenheter som ur allmän synpunkt uppkommer. Vad särskilt angår naturskyddssynpunkten är det välbekant att torrläggningar medfört utomordentligt ödesdigra verkningar — samtidigt som de visat sig ekonomiskt förlustbringande. Mot nyttan av torrlägningsföretag bör alltså vägas betydelsen av *alla* de intressen — ideella eller ekonomiska — som kan bli lidande av företagets genomförande.

Åtgärder mot vattenförorening.

(Punkten d i motionärernas hemställan.)

Gällande bestämmelser m. m.

Den huvudsakliga regleringen av frågor som har avseende å vattenförorening har skett i 8 kap. vattenlagen. Detta kap. i vattenlagen har erhållit helt ny lydelse genom lag den 20 juni 1941. I anslutning till 8 kap. vattenlagen har utfärdats *kungörelsen den 1 november 1946 om förprovning rörande åtgärder till motverkande av vattenförorening m. m.* Vidare har i samband med 1941 års ändringar i vattenlagen tillkommit *lagen den 20 juni 1941 om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden.* Även *hälsöwardsstadgan* innehåller vissa föreskrifter, som är av betydelse i detta sammanhang.

Spillvatten och orenlighet som härrör från bostäder eller från verksamhet, vilken icke är att hänföra till industriell rörelse, benämnes i vattenlagen *kloakvatten*. Spillvatten och orenlighet härrörande från rörelse av nyssnämnda slag benämnes *industriellt avloppsvatten*.

Beträffande kloakvatten stadgas i 8 kap. 23 § vattenlagen, att den som avleder eller ämnar avleda kloakvatten till vattendrag, sjö eller annat vattenområde, är skyldig att, i den mån det kan anses skäligt, vidtaga erforderliga åtgärder till motverkande av förorening. I fråga om industriellt avloppsvatten är bestämmelserna i vissa hänseenden något strängare utformade. Det är således förbjudet att avleda industriellt avloppsvatten så att genom förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde ur allmän eller enskild synpunkt uppkommer olägenhet av någon betydelse, med mindre föroreningens förebyggande kräver åtgärder, som ej skäligen kan fordras. Kan avloppsvattnet befaras medföra, att fiskerinäring av större betydenhet lider väsentligt förfång eller eljest allmänna intressen i avsevärd mån förnärmas, får dess utsläppande icke medgivas, såframt icke Kungl. Maj:t efter hemställan av vattendomstolen förklarar, att detta må ske med hänsyn till vederbörande fabriksanläggnings betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt (8 kap. 32 §). Kungl. Maj:t äger meddela förbud mot att anlägga fabriker eller andra industriella anläggningar innan frågan om erforderliga reningsåtgärder blivit prövad enligt vattenlagen. Förbud kan även meddelas mot att, innan sådan prövning verkställts, från redan befintlig anläggning utsläppa industriellt avloppsvatten till större mängd, med annan sammansättning eller på annat sätt än förut skett (8 kap. 37 §). Vill någon erhålla prövning av fråga under vilka villkor han får utsläppa kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde, må ansökan därom ingivas till vattendomstolen eller Konungens befallningshavande. Prövningen verkställs antingen omedelbart av vattendomstolen eller först vid syneförrättning enligt 10 kap. 32 § vattenlagen och sedan, efter underställning av synemännens utlåtande, jämväl av vattendomstolen (8 kap. 38 §).

I 1946 års förprövkungörelse stadgas dels att vissa slag av fabriker och inrättningar icke får anläggas, innan frågan om erforderliga åtgärder till motverkande av vattenförorening blivit prövad enligt vattenlagen, dels att andra slag av fabriker och inrättningar får anläggas först efter det anmälan i god tid gjorts hos tillsynsmyndigheten, dels att sådan anmälan erfordras jämväl vid ändring eller utvidgning av driften vid förut nämnda anläggningar, därest väsentlig ökning av mängden avloppsvatten eller väsentlig ändring av dess sammansättning eller av sättet för dess utsläppande kommer att ske, dels ock att anmälningskyldighet föreligger även i fråga om kloakvattenledning, avsedd för mer än 100 hushåll eller kasern, hotell eller därmed jämförlig inrättning beräknad för mer än 300 personer.

Lagen den 20 juni 1941 om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden innehåller föreskrifter om utövande av tillsyn till motverkande av vattenförorening. Tillsyn ur fiske- och naturskyddssynpunkt utövas av fiskeristyrelsen genom dess tillsynsavdelning i Drottningholm, varjämte viss kontroll även utövas av fiskeritjänstemännen. Finner tillsynsmyndigheten att industriellt avloppsvatten eller kloakvatten genom förorening medför olägenhet av någon betydelse, skall myndigheten i första hand meddela råd och anvisningar angående lämpliga åtgärder. Om detta icke är till fyllest, äger den påkalla länsstyrelsens eller vattendomstolens prövning av ärendet. För sådant ändamål äger myndigheten hos länsstyrelsen göra framställning om förbud mot utsläppande av avloppsvatten utan erforderlig rening därav eller om åtgärd till motverkande av olägenhet genom utsläppande därav. I tillsynslagen stadgas vidare, att tillsyn ur hälsovårdssynpunkt skall utövas av hälsovårdsmyndigheterna enligt vad därom särskilt stadgas. I den mån det lämpligen kan ske, skall tillsynsmyndigheten även utöva tillsyn ur hälsovårdssynpunkt.

Efter tillkomsten av de bestämmelser för vilka nu redogjorts har vid olika tillfällen frågan om att införa effektivare föreskrifter och vidtagna andra åtgärder till skydd mot vattenförorening varit föremål för uppmärksamhet. Vid 1949 års riksdag togs frågan sålunda upp i en interpellation. Senare samma år överlämnade fiskeristyrelsens tillsynsavdelning till chefen för justitiedepartementet en promemoria i ämnet. 1946 års vatten- och avloppssakkunniga samt strandutredningen har i sina under 1951 avgivna betänkan den berört saken. Slutligen har i anledning av motion riksdagen i skrivelse den 6 maj 1952 på förslag av tredje lagutskottet (utlåtande nr 19/1952) hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranställa om skyndsamt utredning om effektiva åtgärder till motverkande av förorening av våra sjöar och vattendrag samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med hänsyn härtill har för skyndsamt behandling av berörda frågor tillsetts en utredning, benämnd vattenvårdskommittén. Enligt vad som angivits i den senaste riksdagsberättelsen beräknas utredningsarbetet bli i vissa delar slutfört under 1954.

Yttrandena.

Samtliga remissinstanser utom vattenfallsstyrelsen och Svenska vattenkraftföreningen, som anser förevarande motionsyrkande falla utanför deras bedömande, avstyrker motionerna i denna del. I de flesta remissvaren hänvisas därvid endast till den pågående utredningen.

En prövning i sak av motionärernas förslag göres dock av vattenvårdskommittén och kammarkollegiet.

Vattenvårdskommittén anför sålunda:

Vilka åtgärder som skall vidtagas till motverkande av förorening angives icke i lagen. Detta kan uppenbarligen ej heller ske enär vad som behövs i det särskilda fallet måste vara beroende av föroreningens art och omfattning samt det mottagande vattendragets storlek och förmåga att bära en tillförsel av förorenat vatten av detta slag. Samma omständigheter är avgörande för om ett visst slag av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten bör blandas med annat avloppsvatten eller renas särskilt för sig. I vissa fall är en åtskillnad av olika avloppsvatten den tekniskt och ekonomiskt lämpliga åtgärden, i andra fall kan en sammanblandning t. ex. av visst industriellt avloppsvatten med kommunalt avloppsvatten vara rent av nödvändig för att uppnå tillfredsställande reningseffekt. Sammanförande av avloppsvatten kan även vara betingat av önskan att erhålla lämplig storlek på en reningsanläggning.

Den framförda frågan om klassificering och rening särskilt för sig av visst avloppsvatten är sålunda rent teknisk och ekonomisk. Frågan torde också redan nu upptagas till övervägande vid varje planläggning av ett större avloppsföretag, antingen denna äger rum inom en industri eller kommunal förvaltning eller hos en konsulterande ingenjörfirma. Såvitt kommittén har sig bekant ägnas denna fråga även tillbörlig uppmärksamhet av de statliga myndigheter, närmast fiskeristyrelsens tillsynsavdelning, som har att taga befattning med och övervaka tillkomsten av reningsanläggningar.

Någon ytterligare lagstiftning i förevarande avseende finner vattenvårdskommittén icke erforderlig.

Kammarkollegiet grundar sitt avstyrkande på i huvudsak samma skäl som vattenvårdskommittén.

Vattendomstolarnas förprövningsrätt och domstolsorganisationen i vattenmål.

(Punkterna e och f i motionärernas hemställan.)

Gällande bestämmelser m. m.

För gällande bestämmelser om domstolarnas förprövningsrätt i fråga om de företag, varom talas i de olika punkterna i motionärernas hemställan, har redogörelse redan lämnats i de tidigare avsnitten. Framställningen i denna del kan därför inskränkas till följande sammanställning av nämnda bestämmelser, nämligen i vattenlagen 2 kap. 20 § beträffande byggande i vatten och vattenreglering utan tvångsdelaktighet, 3 kap. 11 § beträffande vattenreglering med tvångsdelaktighet och vissa fall av vatten-

avledning, 4 kap. 13 § beträffande vattenreglering, vattenavledning och invallning, 7 kap. 36, 45, 46 och 55 §§ beträffande dikning, vattenavledning i allmänhet och invallning samt 8 kap. 37 och 38 §§ beträffande åtgärder till motverkande av vattenförorening. I sistnämnda hänseende märkes ock 1946 års förprövningskungörelse.

I de för vattenvårdskommitténs arbete lämnade direktiven anföres bland annat, att främst borde övervägas en skärpning av bestämmelserna om förprovning och anmälningsplikt, varvid kunde komma i fråga såväl en vidgning av bestämmelsernas tillämpningsområde som en utökning av antalet fall då föregående provning av frågan om åtgärder till motverkande av vattenförorening och ej blott anmälan fordras.

Rörande domstolsorganisationen för vattenmål finnes bestämmelser i 11 kap. vattenlagen och stadgan den 25 maj 1945 ang. tjänstgöringen vid vattendomstolarna.

Organisationen omfattar, liksom den allmänna domstolsorganisationen, tre instanser.

Första instans är vattendomstol, som består av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt såsom övriga ledamöter två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän. Vattenrättsdomaren skall vara lagkunnig, i domarvärv erfaren man. Av vattenrättsingenjörerna skall den ene ha sakkunskap särskilt i fråga om byggande i vatten (vattenbyggnadsteknisk ingenjör) och den andre särskilt i fråga om torrläggning av mark (agrikulturteknisk ingenjör). I mål om grundvatten eller avloppsvatten må dock i stället för endera av dessa förordnas annan ingenjör med särskild sakkunskap i ämnet. Vattenrättsnämndemännen skall vara allmänt betrodda, om sin orts förhållanden kunniga män.

Andra instans i vattenmål är vattenöverdomstolen, som utgöres av en avdelning av Svea hovrätt, förstärkt med en ledamot av kammarkollegiet.

Sista instans är högsta domstolen i vanlig sammansättning. Vattenmålen fördelas mellan domstolens olika avdelningar på samma sätt som andra mål.

Om för bedömande av mål vid vattendomstol erfordras särskild teknisk utredning eller vidlyftigare värdering, äger vattenrättsdomaren uppdraga åt sakkunnig att efter förberedande undersökning avgiva utlåtande i målet. Vattenöverdomstolen och högsta domstolen har motsvarande befogenhet. Vattenrättsdomaren har vidare möjlighet att uppdraga åt vattenrättsingenjörerna eller en av dem att, med eller utan biträde av vattenrättsnämndemännen eller en av dem, verkställa undersökning på stället. Slutligen föreligger för alla instanserna möjlighet att i enlighet med bestämmelserna i rättegångsbalken uppdraga åt sakkunnig att avgiva yttrande i målet.

Med stöd av givet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 9 oktober 1951 häradsöverdomaren Olof Riben för att verkställa utredning rörande möjligheterna att åstadkomma bättre förhållanden på vattenrättsskipningens område. Därvid skulle enligt direktiven för arbetet uppmärksamhet jämväl ägnas frågan huruvida tekniker regelmässigt borde i en eller annan form medverka i överrättsprocessen i vattenmål.

I ett den 3 april 1954 överlämnat betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m. (SOU 1954:9) föreslår utredningsmannen, som utgår från att det nuvarande treinstanssystemet skall bibehållas, bland annat att vattenöverdomstolen utrustas med egen teknisk expertis, liksom vid vattendomstolarna bestående av en vattenbyggnadstekniker och en agrikulturtekniker. För vattendomstol föreliggande möjlighet att tillfälligt ersätta den ena av ingenjörerna med en på grundvatten eller avloppsfrågor sakkunnig ingenjör borde även beredas vattenöverdomstolen. Utredningsmannen anser några särskilda åtgärder för att bereda högsta domstolen tillgång till teknisk sakkunskap icke vara påkallade.

Yttrandena

Motionärernas förslag om utvidgning av vattendomstolarnas förprövningsrätt upptages till närmare behandling endast av *kammarkollegiet*, som i detta avseende yttrar:

Vattendomstolarnas prövning av vattenmålen är i princip av judiciell karaktär men innefattar tillika element av utpräglad administrativ art, vilket främst kommer till uttryck i vattendomstolarnas officialprövning. Det är givetvis en öppen fråga, om avvägningen mellan dessa båda sidor av vattendomstolarnas befogenheter i allt är den lämpligaste.

Kollegiet har det intrycket, att vattendomstolarnas bundenhet vid framställda yrkanden icke alltid lett till de bästa resultaten. Då bestämmelserna i praxis i allmänhet tillämpas vidsynt, har dock olägenheterna härav varit obetydliga. Det bör också beaktas, att en utvidgning av vattendomstolarnas fria prövningsrätt torde komma att öka deras arbetsbörda. Då denna redan överstiger vad den nuvarande organisationen kan bemästra, torde anledning saknas att i detta sammanhang upptaga den vittutseende frågan om en vidgad prövningsrätt för vattendomstolarna.

Samtliga remissinstanser avstyrker motionsyrkandet om komplettering av vattendomstolarna i fråga om tekniska ledamöter, huvudsakligen på den grund att nödig sakkunskap redan nu står till dessa domstolars förfogande.

Vad slutligen beträffar frågan om vattenöverdomstolens förseende med teknisk sakkunskap finner endast *lantbruksstyrelsen* motionerna böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Styrelsen anser, att en sådan utvidgning icke är utan betydelse, enär vattenöverdomstolen därigenom får god samordnande överblick i ärendenas tekniska frågor. *Övriga remissinstanser* hänvisar till ovannämnda utredning rörande vattenrättsskipningen.

Utskottet.

Motionärerna åsyftar med sitt yrkande om ändring eller komplettering av vattenlagen i olika hänseenden, angivna i särskilda punkter a—f, att åstadkomma bättre skydd mot skadeverkningar av skilda slag i samband med byggande i vatten, torrläggning och avledande av avloppsvatten.

Vid utbyggnaden av vattendragen borde, anför motionärerna under *punk-*

ten a, vandringsfiskens framkomst underlättas genom att dammar och andra anordningar för vattenreglering förläggas — icke såsom nu till själva fall- eller forshuvudet — utan i lugnt vatten uppströms fallet eller forsarna samt genom att anläggningarna förses med lämpliga utskov. De laxtrappor som hittills anlagts för att leda den uppvandrande laxen förbi kraftverksbyggnaderna har enligt motionärernas mening visat sig ineffektiva.

Utskottet har tidigare vid skilda tillfällen framhållit angelägenheten av att åtgärder vidtages för att i görligaste mån bevara vandringsfiskens möjligheter till vandring och lek i de vattendrag som utbygges. Redan gällande lagbestämmelser medger emellertid möjlighet för vattendomstolen att, där så finnes lämpligt, föreskriva sådan förläggning och utformning av kraftverksbyggnaderna, som motionärerna förordar. Att i vattenlagen intaga en generell föreskrift av föreslaget innehåll bör med hänsyn till de många olika omständigheter som inverkar på frågans bedömning icke ifrågakomma. Olika sakkunniga myndigheter framhåller för övrigt i yttranden över motionerna, att det i allmänhet icke är svårigheterna för fisken att komma förbi kraftverksbyggnaderna, som utgör det stora problemet, då det gäller att uppehålla bestånden av de älvvandrande fiskarna. I motsats till motionärerna anser man nämligen, att tillfredsställande fiskvägar, såsom laxtrappor och ålyngelledare, numera kan anordnas och att upptransport av fisken även på annat sätt kan åstadkommas. Vad som däremot anses allvarligare är att den fortsatta utbyggnaden leder till förstörelse av laxens naturliga lekplatser och uppväxtområden såväl uppströms kraftverksbyggnaderna genom indämning som nedströms desamma genom torrläggning av älvfåran. Dessa följdverkningar undgår man icke genom en omplacering av anläggningarna.

Av vad nu sagts torde framgå att utskottet icke kan tillstyrka någon åtgärd i enlighet med motionärernas förslag i denna del.

I punkterna b och c förordar motionärerna att vid prövning av vissa vattenfrågor hänsyn toges till förhållandena inom hela det berörda nederbördsområdet. Den förstnämnda punkten avser utarbetandet av bestämmelser för hushållningen med vattnet i samband med vattenreglering eller vattenavledning, och den sistnämnda punkten gäller bedömningen av olika torrläggningsföretag, såsom dikning och vattenavledning. Genom att vid vattenreglering eller vattenavledning hela det berörda flodsystemet behandlas som en enhet skulle man kunna dels undgå eller minska skadegörelse till följd av översvämningar, dels ock genomföra en systematisk reglering till fromma för fisket och naturskyddet. Enligt motionärernas mening borde man vidare för att kunna bedöma ett tillämnat torrläggningsföretags inverkan på växtligheten och djurlivet undersöka förhållandet mellan det berörda nederbördsområdets storlek och ytan av därinom befintliga sjöar, som kan verka utjämnande på vattenföringen.

I samband med att tillstånd meddelas till byggande i vatten eller till vattenreglering fastställer vattendomstolen regelmässigt föreskrifter om hushållningen med vattnet. Därvid har domstolen givetvis att beakta alla verkningar av bestämmelserna såväl uppströms som nedströms anläggningarna.

Något behov att ändra eller komplettera den vid denna bedömning tillämpliga lagstiftningen synes icke föreligga.

I ett flertal remissyttranden påtalas de olägenheter som kan uppstå om någon förändring inträffar i de förhållanden, som legat till grund för vattendomstolens föreskrifter rörande vattenhushållningen. Särskilt framhålles den inverkan på vattenföringen i vattendragen, som de tid efter annan tillkommande torrlägningsföretagen kan ha. Likaså påtalas de skadeverkningar dessa företag kan medföra därigenom att nyttan av tidigare utförda dikningar minskas. I yttrandena påpekas vidare behovet av en samordning och gemensam planläggning av olika företag, anknutna till samma vattensystem. Dessa synpunkter anser utskottet värda beaktande. Det må här erinras om att vandringsfiskutredningen i sitt år 1952 framlagda betänkande föreslagit att för varje vattendrag av betydelse för laxfisket skulle utarbetas en plan, innehållande dels en redogörelse för verkställda och väntade ingrepp i vattendraget, såsom överbyggnader, vattenregleringar och vattenföreningar, samt för verkningarna ur fiskesynpunkt av dessa ingrepp, dels också uppgifter om erforderliga kompensationsåtgärder under olika utbyggnadsstadier och om beräknade kostnader för dessa åtgärder. För att medverka vid utarbetandet av sådana älvplaner och vid tillämpningen av dem borde enligt samma förslag skapas samarbetsorgan, vari skulle ingå representanter för såväl fiskeintresset som kraftintresset och de övriga intressen — exempelvis flottningen — för vilka vattendragen utnyttjas till men för fisket. Enligt vad utskottet under hand erfarit har även vattenvårdskommittén, som tillsattes 1953 för att verkställa utredning angående åtgärder till motverkande av vattenföreningar, i enlighet med sina direktiv till övervägande upptagit frågan om bildande av sammanslutningar, vilka skulle ha till uppgift att beträffande visst vattendrag eller vattenområde planlägga, samordna och utföra åtgärder för rening. Då det sålunda ur skilda synpunkter visat sig föreligga behov av samordnande organ för vattendrag, vilka utnyttjas för olika ändamål, vore det enligt utskottets mening önskvärt, att vattenvårdskommittén under sitt fortsatta arbete undersökte möjligheterna att skapa organ med de vidgade uppgifter, som ovan antytts. Detta synes så mycket naturligare som nära nog varje vattenbyggnads- eller torrlägningsföretag torde ha betydelse för samtliga till berörda vattendrag knutna intressen. För att dessa organ skall kunna fullgöra sin uppgift med avseende å planering av torrlägningsföretagen torde emellertid — såsom kammarkollegiet anfört i yttrande över motionerna — sådana företags återverkningar i skilda hänseenden böra klarläggas genom en allsidig, på vetenskapliga grunder fotad undersökning. Utskottet vill därför för närvarande i fråga om motionärernas nu avhandlade yrkanden begränsa sig till att förorda att en sådan undersökning kommer till stånd.

I punkten d upptar motionärerna en fråga, som under senare år varit föremål för särskild uppmärksamhet, nämligen angående åtgärder till motverkande av vattenföreningar. Motionärerna menar, att vid prövning av mål rörande avledande av kloakvatten och industriellt avloppsvatten under-

sökning alltid skall verkställas, huruvida och i vilken utsträckning klassificering av det förorenade vattnet kan äga rum och det svårast förorenade bli föremål för särskild behandling. Vattenvårdskommittén upplyser i yttrande över motionerna, att frågan om klassificering och rening särskilt för sig av visst avloppsvatten redan nu upptages till övervägande vid varje planläggning av större avlopps företag och att, såvitt kommittén har sig bekant, frågan även ägnas tillbörlig uppmärksamhet av de statliga myndigheter, som har att taga befattning med och övervaka tillkomsten av reningsanläggningar. Kommittén framhåller emellertid, att det av motionärerna berörda förfarandet icke kan tillämpas generellt, och förklarar, att någon lagstiftningsåtgärd i förevarande avseende icke är erforderlig. Enligt vad utskottet under hand inhämtat avser kommittén att före utgången av innevarande år framlägga ett delbetänkande.

Utskottet är starkt medvetet om behovet av snara åtgärder för att motverka vattenföroreningarna och har även tidigare givit uttryck härför (se utl. nr 19/1952). Någon anledning att i lagstiftningen särskilt framhålla den metod motionärerna förordat torde dock icke finnas. Ej heller i övrigt synes skäl föreligga att vidtaga någon åtgärd i ifrågavarande hänseende, innan vattenvårdskommittén framlagt resultatet av sitt arbete.

Slutligen upptager motionärernas hemställan i *punkterna e och f* önskemål om utvidgning av vattendomstolarnas förprövningsrätt beträffande de företag som berörts i de tidigare punkterna samt om komplettering av vattendomstolarna och vattenöverdomstolen med tekniska ledamöter.

Redan enligt nuvarande bestämmelser erfordras i allmänhet, innan arbete påbörjas, vattendomstolens prövning — i vissa fall föregången av syneför rättning — av de företag, som omnämnas i motionerna. Undantagna är i stort sett endast vissa dikningsföretag och avloppsföretag. I fråga om de förra torde någon ändring härvidlag icke böra vidtagas, innan den av utskottet förordade undersökningen utförts. Vad åter angår avloppsföretagen kommer vattenvårdskommittén, enligt vad utskottet under hand erfarit, att i enlighet med direktiven för utredningen i det betänkande som snart skall framläggas föreslå skärpta bestämmelser om förprovning.

Domstolsorganisationen i vattenmål har nyligen varit föremål för utredning, vars resultat framlagts i ett betänkande, som överlämnats till chefen för justitiedepartementet den 3 april 1954. Varken i direktiven för utredningen eller under utredningsarbetet synes det ha ifrågasatts att tillföra vattendomstolarna ytterligare teknisk sakkunskap. Av den ovan lämnade redogörelsen för dessa domstolars sammansättning och möjligheter att anlita sakkunniga lärar också framgå, att nödig sakkunskap i detta hänseende står vattendomstolarna till buds. Däremot föreslås i betänkandet, att vattenöverdomstolen skall utrustas med egen teknisk expertis, motsvarande den vid vattendomstolarna. Förslaget har varit föremål för sedvanlig remissbehandling och är för närvarande under beredning inom justitiedepartementet. Någon riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga torde alltså icke erfordras.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 232 och II: 306, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla att en allsidig undersökning verkställes rörande olika torrlägningsföretags återverkningar i skilda hänseenden; samt

B. att motionerna i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 november 1954.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Hermansson, Albert*, Grym, Nilzon, Ivar, Jansson, Axel, Ohlsson, Ebbe, Ohlsson, William, och Carlsson, Georg;

från andra kammaren: herrar Åhman, Johansson*, Nyberg och Andersson i Ryggestad, fru Boman, herrar Bengtsson och Jansson i Benestad samt fru Renström-Ingenäs.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.